

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะช่วงปี

พ.ศ. 2550 - 2564

State of the Art Appraisal in Public Policy During

B.E. 2550 - 2564

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammapithak)¹

อุษณากร ทาวะรมย์ (Ausanakorn Tavarom)²

^{1,2}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Law, Burapha
University

E-mail: ¹supraneet@buu.ac.th, ²ausanakorn@go.buu.ac.th

Received: 6 May 2022

Revised: 24 December 2022

Accepted: 28 December 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการศึกษาเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่มีประเด็นเนื้อหางานวิจัยเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะในช่วงปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2564 จากฐานข้อมูล ThaiLIS (Thai Library Integrated System) และใช้คำสำคัญในการสืบค้น ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย การวิเคราะห์นโยบาย การจัดทำนโยบาย ข้อเสนอเชิงนโยบาย ปัญหานโยบาย นโยบายสาธารณะ พบว่ามีงานวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะจำนวน 209 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบวิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูล จากนั้นใช้วิธีเจเนอรัลข้อมูลและคำนวณร้อยละ

ผลการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะในภาพรวม พบว่า เป็นงานวิจัยในระดับปริญญาโท ร้อยละ 83.25 เมื่อพิจารณาแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย พบว่า ร้อยละ 98.56 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยใช้ทฤษฎี แนวคิดหรือกรอบแนวคิดตามแนวทางที่เคยมีการทำ

สรุปงาน วรรณพิทักษ์

กันแล้ว ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.98 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า สำหรับประเด็นคำถามหลักในการวิจัยพบว่า ร้อยละ 48.33 ผู้วิจัยผลิตงานวิจัยโดยมุ่งตั้งคำถามหลักในการวิจัยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลนโยบายเป็นหลัก สำหรับสถานการณ์การทำวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.21 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ร้อยละ 10.05 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศึกษา (Policy Studies) และร้อยละ 5.74 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศาสตร์ (Policy Science) ด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ พบว่า ร้อยละ 53.26 มุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปพัฒนาพัฒนาหน่วยงาน รองลงมาร้อยละ 27.20 มุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปพัฒนานโยบาย และร้อยละ 12.74 มุ่งเน้นการนำผลการวิจัยไปพัฒนาประชาชน

คำสำคัญ: การประเมิน, สถานภาพองค์ความรู้, นโยบายสาธารณะ

Abstract

The objectives of this research is to assess the status of the public policy in Thailand. Its methodology was a documentary based qualitative research exploring the secondary sources of related research works, dissertations and thesis on public policy during B.E. 2550- 2564 from ThaiLIS (Thai Library Integrated System). The searching keywords were policy design, policy implementation, policy assessment, policy analysis, policymaking, policy recommendation, policy problems, and public policy. It was found that there were 209 research works. Data collected from the data record forms were analyzed with content analysis of contextual unit through categorization.

The results revealed that 83.25% were thesis. Upon reflecting on the theoretical concepts applied for working by the researchers, it was found that 98.56% they applied previous theories, concepts or conceptual frameworks and mostly 44.98% were qualitative researches. 48.33% of the main research questions were mostly imposed on policy assessment. The researches were mostly conducted under the scope of policy analysis at 84.21% while 10.05% were under the policy studies and 5.74% based on policy science. Another 53.26% were focusing on the questions of the agency development followed by 27.20% on policy development and 12.74% on developing people.

Keywords: Appraisal, State of the Art, Public Policy

บทนำ

Dye (2011) ได้ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำ หรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกจะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมด ทั้งกิจกรรมที่เป็นงานประจำ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นบางโอกาส เช่น การที่รัฐเก็บภาษีมรดก การออกกฎหมายปราบปรามโจรผู้ร้าย ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงเป็นงานประจำในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ควรกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยรวม ส่วน Lasswell and Kaplan (1970) ได้ให้คำจำกัดความว่า นโยบายสาธารณะ คือ โครงการที่มีการกำหนดเป้าประสงค์ (Goals) คุณค่า (Values) และแนวปฏิบัติ (Practices) เพื่อให้เกิดการกระทำ ความหมายดังกล่าว เป็นการมองแบบรัฐประศาสนศาสตร์ และศุภชัย ยาวะประภาษ (2552) กล่าวว่านโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่านโยบายสาธารณะเป็นขอบข่ายหนึ่งของการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ หรือการบริหารรัฐกิจ อย่างไรก็ตาม Golembiewski (1995) ได้นำนโยบายสาธารณะมาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานของรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงวิชาการเพื่อจะทราบว่ารัฐบาลทำอะไร เหตุใดจึงกำหนดนโยบายนั้นและส่งผลกระทบอย่างไร และการศึกษาเชิงวิเคราะห์ นโยบายสาธารณะใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายซึ่งเป็นการกิจของนักวิเคราะห์นโยบายหรือนักวางแผน สอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) ได้ระบุถึงขอบเขต ประเด็นหลักของ รัฐประศาสนศาสตร์ คือ นโยบายสาธารณะ ได้แก่ (1) ในมิติของกิจกรรมทุกอย่างที่รัฐดำเนินการ เช่น การป้องกันประเทศ การยุติธรรม การจัดการศึกษา การสาธารณสุข การดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน การคมนาคม การพาณิชย์ การเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ฯลฯ และ (2) นโยบายสาธารณะเป็นมิติหนึ่งของศาสตร์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการศึกษาทางด้านนโยบายสาธารณะมีขอบเขตกว้างขวาง เมื่อพิจารณาในประเทศไทยการศึกษาทางด้านนโยบายสาธารณะจึงมีจำนวนมาก เนื่องจากรองรับการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ซึ่งให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด การเปลี่ยนแปลงในความคาดหวังของประชาชนที่ให้ความสำคัญกับทางเลือกและคุณภาพในการจัดหาและส่งมอบบริการสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองทำให้เกิดการแสดงความต้องการของประชาชนและแนวทางที่ซับซ้อนในการตอบสนองความต้องการ และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นเครื่องมือการบริหารภาครัฐ เป็นต้น ประกอบกับนโยบายสาธารณะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความไม่ยุติธรรมในสังคม ความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงความรู้และสารสนเทศของคนในเมืองและชนบท ปัญหาระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน และความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย จึงขยายการ

สุปราณี ธรรมพิทักษ์

ศึกษาวิจัยด้านนโยบายสาธารณะเพิ่มขึ้นจากหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขารัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งนโยบายสาธารณะถือได้ว่าเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญของสาขา อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยด้านนโยบายสาธารณะในประเทศไทยยังกระจุกกระจาย ขาดการประมวลและสังเคราะห์ให้เอื้อต่อการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ ส่งผลให้การศึกษาวิจัยด้านนโยบายสาธารณะในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้องค์ความรู้ของต่างประเทศเป็นหลักและผูกติดกับตัวแบบที่เป็นอุดมคติ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ

โซคซัย สุทธาเวศ (2554) กล่าวว่า การทบทวนวรรณกรรมถือว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญมากที่สุด กิจกรรมหนึ่งในการกำหนดทิศทางวิจัยในอนาคต การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) บางครั้งเรียกกันว่า การทบทวนหรือสำรวจพรมแดน (สถานะภาพ) แห่งความรู้ (State of the Art Review) หรือการประเมินสถานะภาพองค์ความรู้ (State of the Art Appraisal) การทบทวนวรรณกรรม หรือการประเมินสภาพองค์ความรู้มีแนวคิดว่าการทบทวนดังกล่าวเป็นเรื่องของการกระทำกับประวัติศาสตร์ขององค์ความรู้อย่างเป็นระบบ (Popper, 1959; Kuhn, 1970) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความพยายามสร้างสรรค์ความรู้ จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อผิดพลาด ข้อบกพร่อง รวมทั้งวิกฤต และสถานะภาพปกติขององค์ความรู้ จุดหลักของแนวคิดการประเมินสถานะภาพองค์ความรู้ คือ

1. เป็นการสำรวจและตรวจสอบงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ที่ผ่านมาอย่างตรงไปตรงมา ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
2. เป็นการจำแนก แยกแยะ จัดกลุ่ม และจัดระเบียบองค์ความรู้เพื่อการวิจัยต่อไปในอนาคต
3. เป็นการทบทวนวรรณกรรม อย่างมีการตั้งคำถาม จับถูก จับผิด วิพากษ์วิจารณ์ จุดอ่อน จุดแข็ง และแสดงความก้าวหน้า ล้าหลังของงานอย่างตรงไปตรงมา
4. เป็นการตีความและประเมินหรือให้คุณค่าของงานต่าง ๆ ในเชิงเปรียบเทียบ พร้อมทั้งทำการบูรณาการและสังเคราะห์องค์ความรู้ กิจกรรมเช่นนี้จึงมิใช่การคัดเลือก หรือเพียงสรุปบอกเล่า คล้อยตามงานที่ผ่านมาโดยย่อ
5. เป็นกิจกรรมเชิงยุทธศาสตร์การวางรากฐานแห่งทิศทางการวิจัย (Research Orientation Strategy) ที่จะมีขึ้นในอนาคต

การประเมินสถานะภาพองค์ความรู้มีเป้าหมายเพื่อจัดระเบียบองค์ความรู้ และให้คุณค่ากับงานที่ผ่านมา ผู้ประเมินสถานะภาพองค์ความรู้จึงควรกระทำทั้งการประเมินวิธีวิทยาการสร้าง/แสวงหาความรู้และการประเมินเนื้อหาข้อค้นพบด้วย เพื่อประโยชน์ในการวางยุทธศาสตร์การวิจัยในอนาคต การประเมินสถานะภาพองค์ความรู้จึงเป็นมากกว่าการทบทวนวรรณกรรมแบบพื้น ๆ ที่มักจะบ่งบอกแต่เพียงว่าใครศึกษาวิจัยอะไรมาบ้าง เมื่อได้ข้อค้นพบว่าจะไร กิจกรรมนี้ใช้ทั้งสติปัญญาและศิลป์ควบคู่กันเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ หัวใจของงานจึงเป็นกิจกรรมสำรวจปริมาณงาน จัดหมวดหมู่ จำแนกแยกแยะ ตีความ และวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พิจารณาความน่าเชื่อถือของงาน

ให้คุณค่า การระบุการใช้ประโยชน์ของงาน ประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง ค้นหาช่องโหว่ขององค์ความรู้กับการพัฒนาความก้าวหน้าทางศาสตร์และการแก้ปัญหาสังคม และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ ซึ่งผู้ประเมินสถานภาพองค์ความรู้ควรกระทำทั้งการประเมินวิธีวิทยาการสร้าง/แสวงหาความรู้และการประเมินเนื้อหาสาระหรือข้อค้นพบ

จากการสำรวจผลงานทางวิชาการทั้งที่เป็นงานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจัย จากฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS และ Thai Journal Online (ThaiJO) ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ พบว่าไม่มีผลงานที่การศึกษาเฉพาะสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ แต่จะเป็นการศึกษาในบริบททางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น สุภกานต์ โสภพร และอลงกรณ์ อรรถแสง (2562) ศึกษาสถานภาพองค์ความรู้ของรัฐประศาสนศาสตร์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่าง พ.ศ. 2547 – 2560 อลงกต วรกี (2561) ศึกษาการสังเคราะห์แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมไทย สุภกานต์ โสภพร และคณะ (2565) วิจัยเรื่อง 14 ปีของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในอีสานว่าด้วยนโยบายสาธารณะ สัตยญา เคนาภูมิ (2559) ศึกษาเรื่องกรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะทำให้เข้าใจพัฒนาการและความก้าวหน้าของการศึกษาด้านนโยบายสาธารณะและสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการวิจัยในอนาคต อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะช่วงปี พ.ศ. 2550-2564

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ทำการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ โดยทำการประเมินจากงานวิจัย/วิทยานิพนธ์ ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) การสำรวจจำแนกแยกแยะออกเป็นประเภทตามสาขาที่ทำ การวิจัย 2) ทฤษฎี แนวคิดหรือกรอบแนวคิด 3) ระเบียบวิธี หรือ วิธีวิทยาการวิจัย 4) ประเด็นคำถามหลัก 5) วิเคราะห์สถานการณ์การทำวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ 6) การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

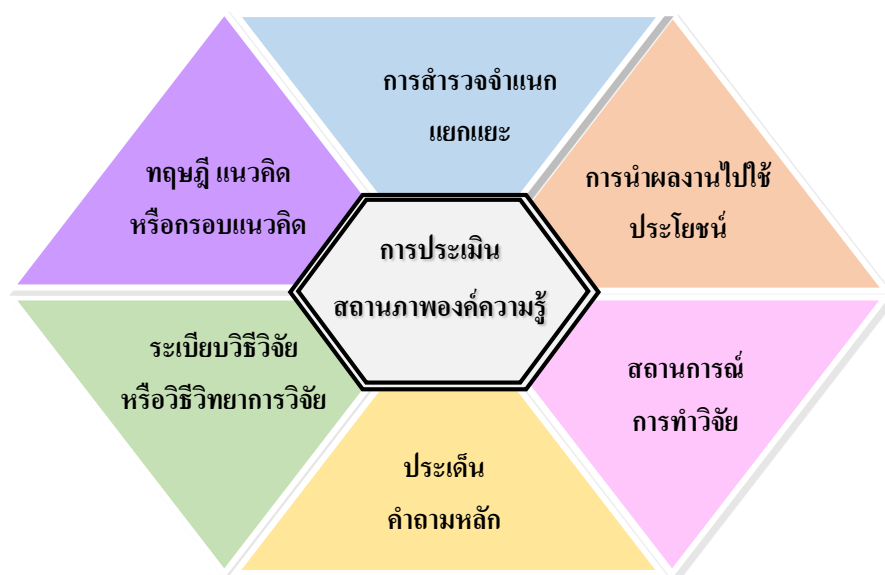
สรุปงาน วรรณพิทักษ์

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ระดับปริญญาเอก และงานวิจัยที่ดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ สามารถสืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLIS (Thai Library Integrated System) ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2564 มีจำนวนทั้งสิ้น 209 ชิ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ของ โชคชัย สุทธาเวช (2554) มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ประกอบไปด้วยการประเมินใน 6 ประเด็นตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร (Documentary study) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ที่มีประเด็นเนื้อหางานวิจัยเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะในช่วงปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2564 จากฐานข้อมูล ThaiLIS (Thai Library Integrated System) สาเหตุที่ผู้วิจัยทำการเลือกศึกษาจากฐานข้อมูล ThaiLIS เนื่องจากเป็นฐานข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นเอกสารที่เป็นฉบับเต็มได้และเป็นฐานข้อมูลที่มี

เครือข่ายห้องสมุดอุดมศึกษาในประเทศไทย ทำให้มีแหล่งข้อมูลงานวิจัยที่มาจากหลายมหาวิทยาลัย/สถาบัน

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำสำคัญในการสืบค้น ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย การวิเคราะห์นโยบาย การจัดทำนโยบาย ข้อเสนอเชิงนโยบาย ปัญหา นโยบาย นโยบายสาธารณะ นโยบาย พบว่ามีจำนวนงานวิจัยจำนวน 209 เรื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบบันทึกข้อมูลที่ได้จากการอ่านงานวิจัย วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก และวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทที่มีประเด็นเนื้อหางานวิจัยเกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ชื่อผู้ทำวิจัย ปี พ.ศ. ที่ทำวิจัย สถาบันที่ทำวิจัย สาขาที่ทำวิจัย ระดับปริญญาที่ทำวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยประเภทของการวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1) ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดทำร่างแบบบันทึกข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

2) นำแบบบันทึกไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าแบบบันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถนำไปใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกข้อมูล นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และแจกแจงด้วยจำนวนและร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ใน 6 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

1. การสำรวจจำแนกแยกแยะออกเป็นประเภทตามสาขาที่ทำการวิจัย

การจำแนกตามสาขาที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ระดับปริญญาและสาขา ที่ผู้ผลิตงานวิจัยระบุไว้สามารถแบ่งได้เป็นระดับปริญญาเอก ระดับปริญญาโท และไม่ได้ระบุระดับปริญญา (เป็นงานวิจัยที่ทำโดยคณาจารย์และนักวิจัย) ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในสาขารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ร้อยละ 25.84 รองลงมาเป็นสาขาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ร้อยละ 19.14 และสาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ร้อยละ 15.79 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามระดับปริญญา พบว่า เป็นงานวิจัยในระดับปริญญาโท ร้อยละ 83.25 และระดับปริญญาเอก ร้อยละ 16.75

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละการวิจัยตามสาขาที่ทำวิจัย

สาขาวิชา	จำนวน	ร้อยละ
ระดับปริญญาเอก	35	16.75
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต	3	1.44
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)	21	10.05
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต	4	1.91
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต	1	0.48
ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต	1	0.48
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต	1	0.48
สาธารณสุขศาสตรดุษฎีบัณฑิต	1	0.48
พยาบาลดุษฎีบัณฑิต	1	0.48
สังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต	2	0.96
ระดับปริญญาโท	174	83.25
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	33	15.79
ครุศาสตรมหาบัณฑิต	4	1.91
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	8	3.83
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	1	0.48
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต	54	25.84
วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต	3	1.44
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	13	6.22
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต	40	19.14
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต	3	1.44
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต	1	0.48
งานวิจัยของนักวิชาการ	14	6.70
รวม	209	100.00

2. การสำรวจจำแนกแยกแยะตามทฤษฎี แนวคิด หรือกรอบแนวคิด

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ ในประเด็นทฤษฎี แนวคิด หรือกรอบแนวคิด เป็นการประเมินเพื่อชี้ให้เห็นว่างานวิจัย ยึดหลักอะไรในการสร้างความรู้ หรือการสร้างงานวิจัย ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการวิเคราะห์คือ ผู้ผลิตงานวิจัยสร้างงานที่มีลักษณะเป็นงานพัฒนาความรู้แบบใหม่ (เป็นงานวิจัยที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ เช่น การพัฒนาตัวแบบ การพัฒนาตัวชี้วัดประสิทธิภาพประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะ หรือเป็นงานวิจัยเดินตามแนวทางที่เคยมีการทำกันแล้ว (เป็นงานวิจัยที่

ดำเนินการตามกรอบแนวคิดที่นักวิชาการด้านนโยบายสาธารณะได้ทำการศึกษาและเสนอแนะไว้ มีเป้าหมายเพื่อเสนอแนะทางออกหรือการแก้ปัญหาที่แก่ผู้กำหนดนโยบาย) ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.56 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยใช้ทฤษฎีแนวคิด หรือกรอบแนวคิดตามแนวทางที่เคยมีการทำกันแล้ว มีเพียงส่วนน้อยร้อยละ 1.44 ที่เป็นงานวิจัยที่มุ่งพัฒนาความรู้แบบใหม่

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะประเด็นทฤษฎีแนวคิด หรือกรอบแนวคิด

การสร้างงานวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาความรู้แบบใหม่	3	1.44
เดินตามแนวที่เคยมีการทำกันแล้ว	206	98.56
รวม	209	100

3.ระเบียบวิธี หรือ วิธีวิทยาการวิจัย

การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ ในประเด็นระเบียบวิธี หรือวิธีวิทยาการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการประเมินถึงรูปแบบหรือแนวทางการวิจัยในแต่ละชั้นว่ามีลักษณะอย่างไรระหว่างการศึกษาที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยแบบผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า การผลิตงานวิจัยด้านนโยบายสาธารณะส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.98 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า รองลงมา ร้อยละ 30.14 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า และร้อยละ 24.88 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละ การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะประเด็นระเบียบวิธี หรือวิธีวิทยาการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
เชิงคุณภาพ	94	44.98
เชิงปริมาณ	63	30.14
เชิงผสมผสาน	52	24.88
รวม	209	100

สรุปงาน ธรรมชาติ

4.ประเด็นคำถามหลัก

ในการประเมินประเด็นคำถามหลัก ผู้วิจัยได้ใช้วัตถุประสงค์การวิจัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ประเด็นคำถามหลักมีขอบเขตของการวิจัยที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดวงจรนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle) ของสุกัญญา ยาวะประภาส (2552) แบ่งวงจรนโยบายสาธารณะออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดนโยบาย (Policy formulation) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation)

เมื่อพิจารณาประเด็นประเด็นคำถามหลักที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการสร้างความรู้ หรือการสร้างงานวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 48.33 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยมุ่งตั้งคำถามหลักในการวิจัยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลนโยบาย รองลงมา ร้อยละ 18.18 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยมุ่งตั้งคำถามหลักในการวิจัยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ และร้อยละ 17.22 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยมุ่งตั้งคำถามหลักในการวิจัยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ การประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะประเด็นคำถามหลัก

ขั้นตอน	จำนวน	ร้อยละ
การกำหนดนโยบาย	36	17.22
การนำนโยบายไปปฏิบัติ	38	18.18
การประเมินผลนโยบาย	101	48.33
การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย	19	9.09
การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ	7	3.35
การกำหนดนโยบายและการประเมินผลนโยบาย	3	1.44
การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย (Policy Process)	5	2.39
รวม	209	100

5. วิเคราะห์สถานการณ์การทำวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ

การวิเคราะห์สถานการณ์การทำวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Hill (1997) เป็นแนวทางในการศึกษาซึ่งได้แบ่งแนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะออกเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ที่เน้นการศึกษาเชิงเสนอแนะ (Prescriptive Approach) เป็นกิจกรรมเชิงประยุกต์หรือวิชาชีพ (Applied Activity) และแนวทางนโยบายศึกษา (Policy Studies) เน้นการศึกษาในเชิงพรรณนา (Descriptive Approach) และอธิบายกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อให้ได้ข้อสรุปซึ่งสามารถนำไปใช้สร้างองค์ความรู้ในทางวิชาการในลักษณะที่เป็นหลักการทั่วไป ตัวแบบ ทฤษฎี

เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ และแนวคิดของ Hogwood & Gunn (1984) ที่ได้เสนอแนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะตามแนวทางนโยบายศาสตร์ (Policy Science) ที่ครอบคลุมแนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะทั้งในเชิงพรรณนาและเชิงเสนอแนะ เป็นกรอบผสมผสาน (mixed framework) เน้นการศึกษาเชิงสถานการณ์ (contingency approach)

ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.21 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) รองลงมาร้อยละ 10.05 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศึกษา (Policy Studies) และร้อยละ 5.74 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศาสตร์ (Policy Science)

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ สถานการณ์การทำวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ

แนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะ	จำนวน	ร้อยละ
แนวทางการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis)	176	84.21
แนวทางนโยบายศึกษา (Policy Studies)	21	10.05
แนวทางนโยบายศาสตร์ (Policy Science)	12	5.74
รวม	209	100

6.การนำผลงานไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยได้นำเนื้อหาการนำผลงานไปใช้ประโยชน์มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และได้แบ่งประเด็นการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหน่วยงาน การพัฒนาประชาชนในมิติคุณภาพชีวิต สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม การพัฒนานโยบาย และ การพัฒนาวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.26 เน้นการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหน่วยงาน รองลงมาร้อยละ 27.20 เน้นการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนานโยบาย และร้อยละ 12.74 เน้นการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประชาชน

ขั้นตอน	จำนวน	ร้อยละ
พัฒนาหน่วยงาน	188	53.26
พัฒนาประชาชน	45	12.74
พัฒนานโยบาย	96	27.20
พัฒนาวิชาการ	24	6.80
รวม	353	100

* หมายเหตุ: มีงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์มากกว่า 1 ข้อ

อภิปรายผล

ผลการประเมินสถานภาพองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะในประเทศไทย ในภาพรวม พบว่าเป็นงานวิจัยในระดับปริญญาโท ร้อยละ 83.25 เมื่อพิจารณาแนวคิด ทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ พบว่า ร้อยละ 98.56 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยใช้ทฤษฎี แนวคิด หรือกรอบแนวคิดตามแนวทางที่เคยมีการทำกันแล้ว ส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.98 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า สำหรับประเด็นคำถามหลักในการวิจัยพบว่า ร้อยละ 48.33 ผู้วิจัยสร้างงานวิจัยโดยมุ่งตั้งคำถามหลักในการวิจัยเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลนโยบายเป็นหลัก ผลจากการวิจัยในครั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า องค์ความรู้ทางด้านนโยบายสาธารณะในประเทศไทยส่วนใหญ่ใช้องค์ความรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิดของต่างประเทศ ซึ่งพิจารณาได้จากการผลิตงานวิจัยด้านนโยบายสาธารณะ ส่วนใหญ่ใช้กรอบแนวคิดที่ได้มีการพัฒนามาแล้วซึ่งเป็นองค์ความรู้ของนักวิชาการต่างประเทศ ทำให้การศึกษาด้านนโยบายสาธารณะในประเทศไทยยังขาดองค์ความรู้ในบริบทของประเทศไทย กรอบแนวคิดด้านการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ที่พัฒนาโดยนักวิชาการไทยยังมีน้อยซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า งานวิจัยด้านนโยบายสาธารณะในระดับปริญญาเอกยังมีน้อยมาก ประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีค่าสำคัญ เพราะเนื่องจากว่าการพัฒนาประเทศโดยใช้นโยบายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการนโยบายต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยโดยเฉพาะ สอดคล้องกับแนวคิดของ เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2557) ที่กล่าวว่านโยบายสาธารณะเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาเพื่อนำความรู้ทางสังคมศาสตร์ไปปรับใช้สังคม ส่วนทฤษฎีโครงการ (Program Theory) เป็นตัวแบบที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของโครงการต่อการแก้ไขปัญหาและสร้างผลการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นแก่สังคม ทฤษฎีโครงการจึงเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการพัฒนากำหนดและจัดลำดับความสำคัญของคำถามวิจัยประเมินผลและตอบคำถามวิจัยประเมินผล องค์ความรู้ที่พัฒนามาจากทฤษฎีโครงการจึงจำเป็นต่อการจัดทำโครงการต่อไปในอนาคต หากทฤษฎีโครงการได้รับการสะสมมากเข้า ก็จะกลายเป็นที่มาของกรอบแนวคิดในการดำเนินนโยบายและโครงการในยุคหลัง

องค์ความรู้ที่สังคมตะวันตกสรุปไว้ ในประเทศไทย ทั้งที่มีแผนพัฒนาสังคม และมีนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยาวนานร่วม 50 ปี แต่ความรู้เรื่องทฤษฎี โครงการของไทยเราเองกลับพัฒนาไปไม่มาก การบริหารนโยบายสาธารณะไทย ในปัจจุบันจึงตกอยู่ภายใต้สภาวะวิกฤติ 5 ประการ ได้แก่ 1) การขาดกรอบแนวคิด โครงการที่เพียงพอ 2) การนำโครงการไปปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง 3) การประเมินผลโครงการที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ 4) ความสัมพันธ์ที่ไม่พึงปรารถนาระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับนักประเมินผล และ 5) การขาดแคลนการสะสมความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการแก้ปัญหา สังคมจะเห็นได้ว่าในบริบทของประเทศไทยยังขาดองค์ความรู้ทางด้านนโยบายสาธารณะที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ นอกจากนี้ผลการวิจัยของ สัตยญา เคนาภูมิ (2559) ยังเน้นย้ำให้เห็นว่าการศึกษาด้านนโยบายสาธารณะจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสังคมนั้น ๆ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 84.21 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) ร้อยละ 10.05 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศึกษา (Policy Studies) และร้อยละ 5.74 ดำเนินการวิจัยภายใต้แนวทางนโยบายศาสตร์ (Policy Science) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าประเทศไทยยังขาดองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ หากพิจารณาจากแนวทางการศึกษานโยบายสาธารณะ พบว่า การผลิตงานวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการตามแนวทางของสำนักการวิเคราะห์นโยบาย มีจุดเน้นศึกษานโยบายในฐานะเป็นกิจกรรมเชิงการกระทำหรือการแทรกแซง (Action/ Intervention-Oriented Activity) ซึ่ง เกษียร เตชะพีระ และคณะ (2558) ได้กล่าวไว้ว่า สำนักการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) สนใจการวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะในการนำไปใช้พัฒนาด้านนโยบาย (Analysis for Policy) จะปรากฏขอบข่ายความสนใจหลักอยู่สามประการ ได้แก่

1) การรวบรวมข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบาย สนใจการรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย ข้อมูลประเภทนี้อาจมาจากการดำเนินการของหน่วยงานรัฐบาลในฐานะเป็นขั้นตอนการติดตามผลนโยบาย หรือมาจากนักวิเคราะห์/ นักวิชาการทางนโยบายที่สนใจประยุกต์ความรู้ที่มีเพื่อแก้ปัญหาสังคมก็ได้

2) การพัฒนา/ สนับสนุนกระบวนการนโยบาย สนใจการปรับปรุงธรรมชาติของระบบการกำหนดนโยบาย กลุ่มนี้จะมีชื่อเกี่ยวกับความพยายามในการพัฒนากลไกของรัฐบาลผ่านการจัดสรรปันส่วนภารกิจและบทบาทหน้าที่เสียใหม่ ตลอดจนเป็นที่รู้จักในการเพิ่มสิ่งที่จำเป็นของทางเลือกนโยบายผ่านการพัฒนาระบบการวางแผนและนำเสนอแนวทางในการตัดสินใจทางเลือกใหม่ ๆ

3) การผลักดัน/ สนับสนุนนโยบาย เป็นกิจกรรมที่ผู้ซึ่งสนใจนำเสนอทางเลือกและความคิดหนึ่งๆ เกี่ยวกับนโยบายเป็นการเฉพาะในกระบวนการนโยบาย อาจเป็นในรูปแบบของปัจเจกบุคคลหรือสมาคม เช่น กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และองค์กรไม่แสวงหากำไร

สรุปงาน ธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่าแนวทางการศึกษาของสำนักการวิเคราะห์นโยบาย (Policy Analysis) จะไม่เน้นการสร้างความเป็นเลิศทางด้านวิชาการดังเช่น สำนักนโยบายศึกษา (Policy Studies) ที่มุ่งสนใจการวิเคราะห์ศึกษาตัวนโยบาย (Analysis of Policy) จะปรากฏขอบข่ายความสนใจหลักอยู่สามประการ (เกษียร เตชะพีระ และคณะ, 2558) ได้แก่

1) การศึกษาเนื้อหาของตัวนโยบาย สนใจอธิบายและพรรณนาถึงจุดกำเนิดตลอดจนพัฒนาการของนโยบายเป็นการเฉพาะ ผู้ศึกษาแนวนี้มักจะศึกษาที่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือหลาย ๆ กรณีเพื่อแสวงหาเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของนโยบาย วิธีที่นโยบายถูกนำไปปฏิบัติ รวมถึงผลที่เกิดขึ้น ดังนั้น ในกลุ่มนี้การวิเคราะห์จึงเกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะสามารถอธิบายนโยบายได้อย่างน่าเชื่อถือและเสนอแนะวิพากษ์แก่นโยบายได้

2) การศึกษากระบวนการนโยบาย สนใจขั้นตอนต่าง ๆ (Stages) ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการนโยบาย ซึ่งผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ อันส่งผลต่อขั้นตอนในการพัฒนาเป้าหมายนโยบายและกำหนดนโยบาย ในกลุ่มนี้บางครั้งจะแสดงลักษณะเหมือนกับกลุ่มที่ศึกษาเนื้อหาของนโยบายข้างต้นแต่จุดเน้นจะไม่เหมือนกัน กลุ่มนี้จะมุ่งเปิดเผยตัวแปรที่กระทบต่อการก่อตัวของนโยบายมากกว่า อีกทั้งกลุ่มนี้มักสนใจนโยบายหนึ่งใดหรือในเรื่องของประเด็นเป็นการเฉพาะ แต่ก็สามารถศึกษากระบวนการนโยบายในองค์การหนึ่งๆ หรืออิทธิพลของนโยบายภายในชุมชนและสังคมได้เช่นกัน

3) การศึกษาผลผลิตนโยบาย มักสนใจอธิบายเหตุผลที่บริการสาธารณะหรือรายจ่ายของรัฐแต่ละประเทศแตกต่างกัน

จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะนั้นไม่ได้เน้นการศึกษาที่มุ่งสร้างแนวคิดหรือทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อน ในประเด็นนี้ อิงฟ้า สิงห์น้อย และรัฐชาติ ทัศนัย (2561) กล่าวว่าบริบทของนโยบายสาธารณะในกระแสการปฏิรูปมีเงื่อนไขของสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องที่สลับซับซ้อน และหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งการปรับเปลี่ยนบริบทของการบริหารงานภาครัฐเข้าสู่ระบบอภิบาล (Governance) ทำให้กระบวนการนโยบายมีผู้แสดง และความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น ทำให้ภาครัฐ ต้องหันกลับมาให้ความสนใจต่อการตอบสนองต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะความตระหนักถึงภาวะการพึ่งพาหน่วยงานต่าง ๆ ในสังคมในการให้บริการสาธารณะและการแก้ไขปัญหาสังคม และกระบวนการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมือง ทำให้เกิดเครือข่ายนโยบายในลักษณะต่าง ๆ ขึ้นพร้อม ๆ กับความต้องการข้อมูลและความรู้ในการใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและทางเลือกนโยบายสังคม ในลักษณะของการเมืองภาคพลเมืองเป็นการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานของการตระหนักรู้ถึง สิทธิและหน้าที่ที่สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติได้และนำไปสู่พฤติกรรมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการศึกษาที่ผลิตมหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตด้านนโยบายสาธารณะควรเน้นการทำวิจัยภาคทฤษฎี โดยให้ความสำคัญกับการศึกษานโยบายสาธารณะที่เน้นการสร้างความเป็นเลิศด้านวิชาการให้มากขึ้น เช่น การพัฒนาตัวแบบนโยบายสาธารณะตามกระบวนการนโยบาย ทั้งการกำหนดนโยบายสาธารณะ การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบายสาธารณะ เพื่อเป็นการขยายขอบเขตขององค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะให้ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยที่เน้นการลดบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในกระบวนการนโยบายให้น้อยลง และเพิ่มการศึกษายบทบาทของภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบายให้มากขึ้น เพื่อให้นโยบายที่กำหนดขึ้นมาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

3. ปัจจุบันการเชื่อมโยง (Connectivity) ด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคมทั้งภายในประเทศและบริบทระหว่างประเทศ มีแนวโน้มที่ดีขึ้นและเปิดกว้าง ดังนั้น การพัฒนาองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะควรมีการศึกษาเปรียบเทียบนโยบายสาธารณะในมิติต่าง ๆ เช่น การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการนโยบายสาธารณะของประเทศต่างๆ การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาสาระของนโยบายของแต่ละประเทศ เช่น นโยบายสิ่งแวดล้อม นโยบายสังคม นโยบายกระจายรายได้

รายการอ้างอิง

เกษียร เตชะพีระ และคณะ. (2558). *เปิดกล่องนโยบายสาธารณะ: หลากมุมมองในการศึกษานโยบาย*

สาธารณะร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โชคชัย สุทธาเวศ. (2554). *หลักการและเทคนิคการประเมินสถานภาพองค์ความรู้*. นครปฐม:

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2557). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2551). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิดและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

ศุภกานต์ โสภภาพร และอลงกรณ์ อรรถแสง. (2562). สถานภาพองค์ความรู้ของรัฐประศาสนศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่าง พ.ศ. 2547 – 2560. *วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal)*, 8(2), 25-51.

ศุภกานต์ โสภภาพร ญัฐชัย เอกนราจินดาวัฒน์, ชีรรัตน์ อำนาจเจริญ และวลีรัตน์ แสงไชย. (2565). 14 ปีของการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ในอีสานว่าด้วยนโยบายสาธารณะ. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 12(1), 108-137.

สรุปงาน วรรณพิทักษ์

- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2552). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ. *วิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 11(33), 1-16.
- อลงกต วรกี. (2561). ศึกษาการสังเคราะห์แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมไทย. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการ แห่งแปซิฟิก*, 4(2), 260-272.
- อิงฟ้า สิงห์น้อย และรัฐชาติ ทัศนัย. (2561). นโยบายสาธารณะ: การบริหารและการจัดการภาครัฐ. *สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 610-623.
- Dye, T. R. (2011). *Understanding public policy* (13 ed.). New York: Longman.
- Golembiewski, R. T. (1995). *Practical Public Management*. New York: Marcel Dekker.
- Hill, M. (1997). *The Policy Process in the Modern State*. (3rd ed.). Hertfordshire: Prentice Hall Harvester Wheatsheaf.
- Hogwood, B. W. & Gunn, L. A. (1984). *Policy analysis*. New York: Oxford University Press.
- Kuhn, T. S. (1970). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: Chicago University Press
- Lasswell, H. D. (1971). *A Pre-View of Policy Sciences*. New York: American Elsevire Pub.Co.
- Lasswell, H. D., & Kaplan, A. (1970). *Power and Society*. New Haven: Yale University Press.
- Popper, K. (1959). *The Logic of Scientific Discovery*. London: Routledge.